

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Učakal rad bi srečni dan,
dan našega združenja,
bi zrl, kako en krov prostran
čez dom se ves razpenja.
Naš prapor bi na krov pripel,
dom blagoslovil bi vesel:
»Bog živi vse Slovence
pod streho hiše ene!«

Simon Gregorčič

Leta: V.

Celovec, v soboto 1. I. 1949

Štev. 1 (186)

Na pragu v novo leto

Stopili smo v novo leto. Vse, česar smo v preteklih letih naučili, vse znanje, vse izkušnje naše težke, vendar pravične borbe za narodno osvoboditev, nas bodo spremljale na poti za doseg naših ciljev.

Koroški Slovenci se prav dobro zavedamo, da se resnica in pravica malega naroda težko prebije skozi labirint laži in krivic, skozi labirint, ki so ga v preteklosti zgradili tuji osvajalci in njihova nasilja. Vemo pa tudi, da pravica in resnica zmaguje, kajti vsi slovanski narodi so se danes že otrsli jarma suženjstva in gradijo v svojih državah nov, pravičen svet. To pa so dosegli samo z neustrašeno in žrtev polno borbo. Tudi koroški Slovenci se ob vstopu v novo leto zavedamo, da nam svobode nihče ne bo podaril. Vemo tudi, da na lahek način ali celo na račun drugih ne pridemo do svobode, ki je predpogoj blagostanja in srečnejše bodočnosti. Slavna narodno osvobodilna borba nam je to dovolj jasno dokazala. Vsak pošten koroški Slovenec in antifašist bo k naši veliki stvari doprinesel vse, kar je v njegovih močeh. Vsak, ki želi svojemu narodu dobro, vsak, ki svoj narod ljubi, bo v letu 1949, v letu, ki bo brez dvoma leto velikih naporov in požrtvovalnega dela — saj vidimo, da se naši zatiralci, bivši in sedanj, trudijo, da bi vso našo slavno preteklost zadnjih šestih let zlorabili v svojo korist in v škodo delovnega ljudstva Slovenske Koroške — dal narodu kar je narodovega, to je, da bo sleherni izmed nas, ki delovnemu človeku želi mir in srečnejšo bodočnost, storil vse za svojo ljudsko organizacijo Osvobodilno fronto. Srečni smo, da so za nami težki časi, ko smo blodili v temi. Srečni smo, da smo spoznali, da je le v organiziranem delu naša moč, ki jo kot novi napredni ljudje potrebujemo v borbi za najsvetlejši cilj, ki jih že uresničuje naša matična država, nova Jugoslavija. Ves pravični in demokratični svet s Sovjetsko zvezo na čelu ve o krivicah, ki se nanj še godijo, ve o ponovnem narodnem, kulturnem in gospodarskem zatiranju, ki smo mu koroški Slovenci še izpostavljeni, ve pa tudi o naši pravični borbi, v kateri smo koroški Slovenci ojekleneli.

V novem letu nas bo še bolj kot doslej vodila misel velikega Prešerna, ki jo je izrazil v svoji »Zdravljici«. Saj mi vemo, da naj bo naš mečjak le sosed in ne vrag, kot je to v preteklosti gojil temni fašizem, ki je na temelju sovraštva med narodi prišel na oblast, preko katere je potem sejal smrt in razdejaje po vsem svetu. Bližnja preteklost nas je naučila, da gledamo svet z odprtimi očmi poštenega človeka, ki tudi sosedu želi vse kar želi dobrega samemu sebi. Učiti se moramo spoštovati tudi druge narode. Delovno ljudstvo vseh narodov, ki je brez dvoma povsod v večini, ima enega in istega sovražnika: razred neusmiljenih in brezvestnih kapitalistov, ki živijo na račun žuljev in znoja delovnega človeka, ki še ječi pod oblastjo starega in gnilega kapitalističnega sveta.

V novo leto 1949 gremo torej oboroženi z idejo novega človeka, ki gradi novi svet, svet bratstva med narodi, ki goji misel mirnega sožitja med narodi na podlagi dejanske enakopravnosti in se žilavo bori proti vsakemu hujskanju naroda proti narodu. V preteklosti so se vojne vrstile kot letni časi. To je bilo mogoče zato, ker se narodi medsebojno niso razumeli, ker so bile sile imperialistov, ki so gojili sovraštvo med narodi, da so tako lahko zanetili nove vojne, močnejše od demokratičnih sil ljudskih množic, ki si vojne nikdar ne želijo. Danes je drugače. Danes so v svetu sile, ki branijo mir, močnejše kot so bile kdaj koli poprej in prav te sile so jamstvo, da se vojnim hujšakom ne bo več posrečilo, da bi zanetili novo vojno. Narodi, ki jih vodi na-

Avstrijske oblasti se skušajo s pomočjo dvomljivih nacističnih aktov polastiti slov. ljudskega premoženja

Dne 23. decembra 1948 je tiskovna služba Osvobodilne fronte objavila kratko poročilo, da se avstrijske oblasti s krčevitim sklicevanjem na jako dvomljiv akt iz nacistične dobe poizkušajo polastiti slovenskega narodnega premoženja in sicer poslopja narodne šole v St. Petru pri St. Jakobu v Rožu ter pripadajočih zemljiških parcel, kar vse je nesporna last Slovenskega šolskega društva v Celovcu.

Slovensko šolsko društvo v Celovcu, ki je bilo ustanovljeno leta 1908 z namenom, da med drugim pospešuje slovensko šolstvo in izobrazbo med Slovenci na Koroškem, je kot zemljiškoknjižni lastnik teh nepremičnin vsa desetletja v času avstroogrske monarhije in prve avstrijske republike budno čuvalo nad tem, da je to premoženje, predvsem pa poslopje narodne šole v St. Petru, ki je bila zgrajena s pomočjo prostovoljnih prispevkov zavodnih Slovencev širom vse Slovenske Koroške in preko Ciril-Metodove družbe s podporo vsega slovenskega naroda, služilo koristim slovenskega ljudstva na Koroškem. Nacisti so se v okviru svojega načina »reševanja koroškega vprašanja« s pomočjo gestapa polastili tudi tega slovenskega narodnega premoženja in ga izročili v »last« nacistični ustanovi »Landrat« v Beljaku. Opirajoč se na brutalno nasilje niso smatrali za potrebno, da bi dali svojemu ropu vsaj videz pravnega postopka, temveč so društveno premoženje kratkoma zasegli ne da bi bili predhodno obvestili društvo o kakršni koli izpremembli njegovega pravnega stanja, kakor zahteva zakon.

V skladu z dejstvom, da je bivši gauleiter Rainer v času vojaškega poloma nacističnega režima še lahko legalno izročal svojo oblast v roke svojim »demokratičnim« naslednikom, se smatra tudi današnje okrajno glavarstvo v Beljaku za pravnega dediča nacističnega »Landrata«, vsled česar se mora Slovensko šolsko društvo v Celovcu še danes boriti za svoje nasilnim potom uropano premoženje.

Policijska direkcija v Celovcu in varnostna direkcija za Koroško kot pristojna oblast za državne zadeve je namreč vse do konca februarja 1948 odklanjala društvu izstavitev potrdila o pravnem obstoju in izgovorom, da pri teh uradih ni nobenih društvenih aktov ter da jim ni ničesar znanega o obstoju Slovenskega šolskega društva v Celovcu. V trenutku pa, ko je SSD končno brez tega potrdila vložilo pri deželni finančni direkciji zahtevo po vrnitvi premoženja, se je iz-

predna človečanska ideja, se danes bolj kot kdaj koli prej zavedajo, da vsaka vojna koncem koncev prinese gorje le delovnemu človeku.

Tudi koroški Slovenci bomo za človečanske ideale, za mir in demokracijo pripevali največ, če bomo močno povezani v naši napredni Osvobodilni fronti kot vseljudski organizaciji in se preko nje izobraževali in usposabljali za borbo na političnem, gospodarskem in kulturnem področju. Samo napredni in pošten narod, ki je prežet z napredno človečansko miselnostjo in noče imeti ničesar skupnega s politiko temne preteklosti, ki je porajala in dopuščala zatiranje in izkoriščanje človeka po človeku ter naroda po narodu, bo uspel dvigniti svojo življenjsko raven na stopnjo kulturnega človeka, ki bo razpolagal z obilico dobrin delovne človeške roke.

Mogoče si bo kdo mislil, da smo se že

kazala ta trditev koroških varnostnih oblasti kot grda laž. Kajti že dva dni za tem je varnostna direkcija »našla« obsežno mapo aktov, nanašajočih se na SSD in — glej čudo — med temi akti tudi kos papirja, ki sicer ni od nikogar podpisan, prav tako tudi na nikogar naslovljen, ki pa naj bi po mnenju varnostne direkcije vseeno dokazal, da je bilo SSD v Celovcu leta 1941 pravomočno razpuščeno od nacističnega Reichsstatthalterja. Na temelju tega »dokaza« je varnostna direkcija še bolj trdovratno odklanjala izstavitev potrdila o obstoju društva, vsled česar je bilo SSD na izrecno zahtevo varnostne direkcije prisiljeno potom posebne pismene vloge in s ponovno predložitvijo pravih zahtevati vzpostavitev društva.

O načinu reševanja te vloge, ki je bila predana 12. 3. 1948, bi se dala napisati zanimiva historija, za kar pa nam je oprost na tem mestu preskopo odmerjen. Na kratko je bil potek naslednji: po preizkušeni praksi nedoglednega zavlačevanja, kadar je treba reševati vloge slovenskih organizacij, je varnostna direkcija tudi v tem primeru šla po tej izhojeni poti. Osebnih intervencij so ostale brez uspešne. Šele v času, ko je bilo v Londonu vprašanje bodočih avstrijskih meja na dnevnem redu, so postali gospodje zelo vpludni in so obetali takojšnjo pozitivno rešitev, čim pa sta britanski in ameriški predstavnik nenadoma onemogočila nadaljevanje pogajanj, so nekdanji Hitlerjevi oficirji na varnostni direkciji dobili spet vzravnano hrbtnico postali se kratkoba sedni — na vlogi SSD pa se je pričel ponovno nabirati prah. Šele po številnih osebnih in telefoničnih intervencijah in po energičnih zahtevah so po štirih mesecih končno rešili vlogo — negativno. Odklonitev sta gospoda dr. Schuschnigg in Stössler utemljevala s sklicevanjem na dvomljivi nacistični akt in na zamudo roka.

Slične asode je bil deležen priziv na notranje ministrstvo, kjer so reševanje zavlačevali skoro pol leta. Tudi tu so bile potrebne ponovne osebnosti in telefonične urgence, dokler ni tudi minister Helmer rešil priziva — odklonilno. Obektivnost tega ministrstva osvetluje izjava enega tamošnjih pristojnih uradnikov, ki je ob priliki intervencije takole utemljal dolgo zavlačevanje rešitve priziva: »Sal veste, da je vsaka koroška zadeva visokopolitična in da se brez posebnih in konkretnih navodil in poizvedb ne more v koroških slučajih nič ukreniti.«

Za odklonilni odlok ministra Helmerja

dovolj trudili in borili, da bi bil že čas, da se nehamo truditi in se boriti. Ta misel bi bila v temelju napačna, prav tako kakor ravnanje kmeta, ki bi prioral do sredine njive, potem pa bi utrjen rekel: sedaj ne bom oral več. Ta misel bi bila pogrešana tudi zato, ker bi bila istovetna s miselnostjo omahljivcev in ljudi, ki ne gledajo v bodočnost. Borba in delo sta neposredno povezana s svobodo, ki nam bo prinesla lepšo in pravičnejšo bodočnost. Borba in delo v Osvobodilni fronti in vseh naših narodnih organizacijah nam polagata temelj pravične bodočnosti. Pregovor pravi: »Kdor ne dela naj tudi ne je«. Te besede so namenjene izkoriščevalcem in vsem onim, ki sami ne delajo, silijo pa druge, da zanje delajo, ki se tako bogatijo na račun drugih. Namenjene so tistim, ki lenarijo in si kopičijo bogastva na račun drugih. Naš vzvišeni cilj pa je, da se borimo in delamo za našo

je zelo značilno, da se je popolnoma izognil juridično taktno in neovrgljivo utemeljeni argumentaciji v prizivu, da pa se zato z neverjetno vneto trudi dokazati, da je dvomljivi nacistični akt formalno do zadnje vejice in pičice v redu, tako da se bralcu nehoti vsiljuje vtis, da bi tej vneti pri obrambi dvomljivega nacističnega akta od navdušenja zaploskal sam gospod Reichsstatthalter, če ne bi bil medtem že davno izdihnil svoje kosmate duše na veslalih za svoje krvave zločine nad slovenskim narodom in številnimi avstrijskimi antifašisti.

In še nekaj važnega sledi iz odloka avstrijskega ministra Helmerja, kar spravlja današnjo Avstrijo spričo bližajočih se razgovorov namestnikov zunanjih ministrov v Londonu o bodoči avstrijski državni pogodbi v dokaj čudno luč. To pa je porazna ugotovitev, da današnja »demokratična« avstrijska oblast še do danes ni ustvarila zakonite podlage, na temelju katere bi lahko prišla do svojih nespornih pravic tiste politično preobrazbe »demokratične organizacije, ki jih je nacistični takozvani »Stillhaltekommissar« še toleriral, ki pa so postale pozneje žrtev drugih nacističnih nasilnih ukrepov.

Iz vsega dosedanjega poteka borbe Slovenskega šolskega društva v Celovcu za priznanje nesporne pravice do nadaljnega obstoja in povračila uropanega premoženja pa je za slehernega poštenega človeka ponovno jasno vidna vsa brezprimerna mrznja, šovinistična usmerjenost in krivičnost sedanjih avstrijskih oblastnikov do koroških Slovencev, s katero čedalje bolj razgaljajo svoj protiljudski značaj ne samo pred vsem slovenskim ljudstvom na Koroškem, temveč tudi pred vsemi poštenimi Avstrijci in pred vso svetovno demokratično javnostjo.

Slovensko ljudstvo na Koroškem se vztrajno bori za odpravo vseh krivic, ki jih je povzročil nemški fašizem, in bo svojo borbo stonjevalo, poglobilo in razširilo ter nadaljevalo tako dolgo, da bo oprto na vse demokratične sile doseglo vse tisto, kar mu po pravici in po načelih resnične demokracije pripada. Kakor je znano strnjeno in neustrašeno prepričati doslej že marsikatero nakano protiljudskih in sovražnih oblastnikov, tako bo znalo preprečiti tudi to, da bi se sedanj avstrijske oblasti z legalizacijo nacističnega ropa polastile premoženja Slovenskega šolskega društva v Celovcu, ki je premoženje vsega slovenskega ljudstva na Koroškem.

srečnejšo bodočnost do končne zmage, kajti mi gledamo naprej in nočemo svojim otrokom dati doto, da bodo na svojih zemlji sami svoji gospodarji in si sami rezali svoj kruh ter da bodo v miru brez vojn in prelivanja krvi, uživali sado-ve svojega dela.

Hlapci imperializma vseh vrst in narodnosti se zaganjajo v našo Osvobodilno fronto. Enotnost, naša največja pridobitev oborožene borbe, se križa z njihovimi temnimi nameni. Zato velja danes bolj kot kdaj koli prej: ustvarjajmo enotnost Osvobodilne fronte, širimo in utrjujmo to našo napredno in vseljudsko organizacijo in izvojevajmo bomo svoj pravični cilj, ki ne bo pomenil samo osvoboditve koroških Slovencev, temveč bo tudi doprinos k zmagi avstrijskega delovnega ljudstva nad izkoriščevalsko buržoazijo in imperializmom.

Karel Prušnik - Gašper

Zahodne velesile ignorirajo željo nemškega naroda za ustvaritev enotne Nemčije

Berlin. (Tanjug). Ob izjavi predstavnikov Francije, Velike Britanije in Združenih držav Amerike o položaju v Berlinu, ki jo je argentinski minister za zunanje zadeve Bramuglia izročil tisku dne 7. decembra t. l., je objavil informacijski urad sovjetske zasedbene vojaške uprave v Nemčiji poročilo, v katerem ponovno poudarja, da za sedanjí položaj v Berlinu odgovarjajo samo zahodne zasedbene sile.

Poročilo pravi, da so britanske in ameriške zasedbene oblasti že leta 1946 za hrbtom zavezniškega kontrolnega sveta za Nemčijo vodile pogajanja o ustvaritvi Biconije in da je bilo že tedaj jasno, da se zahodne velesile ne bodo ravnale po sklepih četvernega sporazuma o Nemčiji. To je potrdila vrsta enostranskih ukrepov zahodnih zasedbenih držav, kakor so ukinitve navedbe št. 56 o dekartelizaciji Nemčije, sklenitev dogovora o razdelitvi ruskega premoga v trenutku, ko je bila v Moskvi konferenca Sveta ministrov za zunanje zadeve, ustanovitev gospodarskega sveta Biconije in ostalih separatnih ustanov, podpis angloameriškega sporazuma o Porurju dne 10. decembra 1947, ustanovitev vrhovnega sodišča in banke v Biconiji v januarju 1948, organiziranje separatnih pogajanj med predstavniki Velike Britanije in Francije itd. Zahodne zasedbene velesile so izvedle nadalje ločeno denarno reformo v zahodni Nemčiji in ustanovile tako imenovani parlamentarni svet v Bonnu, ki naj sestavi ustavo za zahodno Nemčijo.

Izvajajoč politiko razkosovanja Nemčije in pretvarjanja zahodne Nemčije v vojaško strateško oporišče, zahodne velesile ignorirajo željo nemškega naroda

za ustvaritev enotne demokratične Nemčije. Ker pa se boje ogaženja nemškega naroda, so zahodne velesile primorane, da zakrinkajo svojo delavnost. Prav zaradi tega so na umeten način ustvarile berlinsko vprašanje. Umetna ustvaritev berlinskega vprašanja je bila potrebna tudi zaradi vzdrževanja vojnolujkaškega ozračja ter laži in načrtov angloameriških vladajočih krogov sploh.

Reakcionarna večina v mestni upravi Berlina je prešla kot poslušno orodje angloameriških zasedbenih oblasti konec septembra 1948 v britanski mestni sektor in je s tem dokončno razbila enotno samoupravo Berlina. Razpad mestne samouprave in dezorganizacije gospodarskega življenja v Berlinu sta imela za posledico množične demonstracije berlinskega prebivalstva. V znamenje protesta proti protiljudski politiki mestne uprave je berlinsko prebivalstvo dne 30. novembra 1948

izmenialo mestno upravo in sestavilo provizorično demokratično upravo, da na ta način zagotovi koizisti prebivalcem Berlina.

Samovoljno ravnanje francoskih oblastev glede na nemško prebivalstvo

Berlin. Sovjetska vojaška uprava v Nemčiji je sporočila francoskim vojnim oblastem, da je prisiljena smatrati za neveljaven sporazum med sovjetsko in francosko vojaško upravo z dne 29. oktobra 1945 o prepustitvi rajona Stolpe v Berlinu francoskim oblastem. V tej zvezi je bila poslana francoskim oblastem zahteva, naj izdajo konkretni nalog za umik z omenjenega ozemlja. Po zanesljivih poročilih so francoska oblastva odpeljala ob odhodu z ozemlja rajona Stolpe živino. Taka ravnanja je mogoče oceniti samo kot samovoljna glede na nemško prebivalstvo.

Zgrajen je jez proti klevetam izdajalcev Grčije

Atene. (Tanjug). Radijska postaja Svoobodne Grčije je objavila pozdravno brzojavko, ki jo je politični komisar vrhovnega štaba Demokratične armade Grčije Vasilis Bardzotas poslal peloponeškim borcem ob dveletnici ustanovitve štaba na Peloponezu.

V pozdravni brzojavki borcem in oficirjem Peloponeza je Bardzotas poudaril, da je z ustanovitvijo štaba Demokratične armade na Peloponezu, ki je osvobodila že stotine mest, zgrajen jez proti nesramnim klevetam izdajalcev Grčije, ki so trdili, da Demokratična armada dobiva pomoč iz inozemstva, ter dokazuje, kako globoko je Demokratična armada pognala svoje korenine med ljudstvom.

V pozdravni brzojavki je rečeno, da so monarhofašisti po naročilu Van Fleeta in Gradyja organizirali zimsko ofenzivo proti ljudstvu in Demokratični armadi na Peloponezu. Toda tudi ta ofenziva se bo, kakor vse dosedanje, končala z neuspehom monarhofašistov. Krvniki in izdajalci na Peloponezu bodo dobili prav tako lekčijo, kakršno dobivajo v vsej Grčiji.

Bardzotas poziva borce Demokratične armade, naj izvedejo na Peloponezu odločno akcijo, s katero bodo preprečili vse načrte za ameriško okupacijo Peloponeza mora postati zopet nosilec zastave borbe za neodvisnost in demokracijo.

Kakor poroča agencija AP, je po obilavi omejitve kretanja prebivalstva na Peloponezu brez posebnega dovoljenja žandarmerije, atenska vlada prepovedala tudi ves pomorski promet na 5 milj od peloponeškega obrežja.

Prodiranje ameriškega kapitala v avstrijsko gospodarstvo

Dunaj. (Tanjug). Posledice marshallizacije Avstrije so vidne predvsem v popolni likvidaciji posameznih industrijskih podjetij odnosno zmanjšanju njihove proizvodne zmogljivosti, kar povzroča neposreden uvoz ameriškega dumping - blaga.

Zaradi ameriške konkurence so morali ustaviti proizvodnjo vžgalic na Solnograškem in kopanje škrlincev pri Sv. Andreju. Prav tako je morala omejiti izdelavo avtomobilov tovarna v Steyerju.

V avstrijskih industrijskih podjetjih so investirale svoje kapitalne številne ameriške družbe, kot »Shell«, »Standard Oil Company«, »Vacuum Oil Company«, »Europian Gum« itd., ki imajo pod svojim nadzorstvom razne avstrijske industrije.

Bivši lastniki spet prevzeli upravo Porurja

London. (Tanjug). V članku, ki je bil napisan ob odločitvi angloameriške vojaške uprave o povrnitvi ruske industrije pod upravo nemških skrbnikov, priznava londonski »People«, da so se ruski magnati jekla, ki so pomagali, da se je Hitlerjev vojaški stroj pretvoril v grožnjo proti vsemu svetu, vrnili na oblast.

V podkrepitev te svoje trditve navaja list naslednje primere, iz katerih je razvidno, da so bivši lastniki zopet prevzeli upravo Porurja. Tako je bil imenovan Albert Zangern, predsednik Hitlerjeve organizacije industrijscev, za predsednika velike jeklarske industrije »Mannesmann«. Direktor jeklarskega koncerna »Vereinigte Stahlwerke« v času nacizma, je bil

imenovan na visok položaj v upravi ruske industrije. Prav tako stoji stvar z Wernerjem Kaprom, glavnim delničarjem enega velikih ruskih podjetij in številnimi drugimi nacisti, ki so se vrnili v upravo podjetij, ki so izdelovale tanke tipa »Tiger«.

Ameriško geslo »Porurje se mora obnoviti zaradi ozdravljenja Evrope«, je omogočilo vrnitev Hitlerjevih sodelavcev na oblast, dodaja list in piše na koncu članka, da »novi gospodarji« ruskih rudnikov že sedaj zahtevajo 250 milijonov funtov za obnovo svojih podjetij. Sto milijonov funtov naj bi predstavljalo glavnico, medtem ko naj bi ostanek 150 funtov prispevale ZDA in Velika Britanija.

PO ŠIRNEM SVETU

Praga. — Pred februarjskimi dogodki bi morala češkoslovaška sodišča obravnavati 43.727 zadev o kolaboracionistih, vendar so sodišča obravnavala od leta 1946 do februarja letos samo 14.649 primerov, pri čemer so izrekli 10.764 opornostilnih sodb in samo 3.884 obsodb. Po februarjskih dogodkih je sledila revizija izrečenih sodb in sodnega aparata, ki je izrekel sodbe. Po tej reviziji so nove komisije obravnavale 26.263 zadev sodelavcev okupatorja. V približno 16.000 primerih je bil postopek ustavljen. 500 okupatorjevih sodelavcev so izročili ljudskim sodiščem, 8.783 pa je bilo že kaznovanih. Skupna vsota denarnih kazni, izrečenih nad okupatorjevimi sodelavci dosega 995 milijonov kron, skupne kazni zapora pa znašajo 1.416 let.

Ottawa. — V razgovorih med kanadsko vlado in delegacijo britanske kolonije New Fundland je bil dosežen sporazum po katerem bo priključen New Fundland z delom polotoka Labrador, ki mu pripada, Kanadi kot njena pokrajina. V smislu sporazuma bo imela pokrajina New Fundland 6 predstavnikov v senatu in 7 poslancev v kanadskem spodnjem domu. Ta sporazum bo začel veljati 31. marca 1949. leta. Odobriti ga morajo kanadski parlament, oblastva New Fundlanda in britanski parlament.

Istanbul. — Turško sodišče je dne 14. decembra t. l. osvobodilo bolgarske fašiste, ki so pobegnili iz Bolgarije v Turčijo. Zločinci so ubili pilota in težko ranili radiotelegrafista, ki nista hotela leteti v Turčijo. Svojo razsodbo je turško sodišče obrazložilo s tem, da »turški zakoni ne govorijo o zločinu, ki se zgode v zraku« ter s tem, da ta dogodek baje ni političnega značaja.

Rim. — Po uradnem poročilu, ki ga je izdal minister za delo, je bilo registriranih ob koncu oktobra t. l. v Italiji 1 milijon 752.187 brezposelnih.

Varšava. — Poljske tovarne sladkorja so proizvedle letos 611.000 ton sladkorja, medtem ko je plan določal 512.000 ton. To je največji uspeh v povojni proizvodnji sladkorja na Poljskem. Letošnja kampanja predelave sladkorja je končala 73 tovarn od 75 tovarn, kolikor jih je na Poljskem.

Budimpešta. — Madžarske kmečke organizacije UFOS in FEKOS so izvedle na skupnem kongresu združitve obeh strank pod imenom »Državna zveza kmečkih delavcev, srednjih in malih kmetov (DEFOS)«. Temelina naloga, novoustanovitvene organizacije je ustanavljanje kmečkih delovnih zadrug in okrepitev obstoječih proizvodnih zadrug. Organizacije bodo tudi v bodoče delale na okrepitvi ljudske demokracije in nadaljevale borbo proti kapitalističnemu izkoriščanju na vasi prav tako kakor proti ostali reakciji.

Stockholm. — Parlament je odobril nove trgovinske sporazume, ki jih je sklenila Švedska s frankistično Španijo in monarhofašistično Grčijo. Razen komunističnih poslancev sta te sporazume kritizirala tudi socialdemokratska poslanca Georg Branting in Sonja Branting-Westerwoll.

OBJAVA

Vlada FLR Jugoslavije in vlada LR Slovenije sta izdali uredbi o povračilu 3 odstotkov posojila Narodne osvoboditve in 5 odstotkov posojila Svobode ter v ta namen dali nalog za registracijo obveznic navedenih posojil.

Zato Glavni odbor Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške poziva vse, ki so v posesti obveznic, priznanc ali potrdil o posojilu Narodne osvoboditve vojski, naj jih predložijo v registracijo sekretariatu Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške v Celovcu, Salmstrasse 6, ki bo pri vladi FLR in vladi LRS posredoval povračilo.

Interesenti naj ta potrdila oz. obveznice predložijo najkasneje do 15. januarja 1949.

Zveza bivših partizanov Slovenske Koroške — Glavni odbor

Taki težki življenjski pogoji izlivali med delovnimi ljudmi velikansko nezadovoljstvo, kar se izraža v množičnih stavkah in zborovanjih, na katerih zantevajo delovni ljudje povišanje mezd in plač ter ureditev cen življenjskim potrebščinam.

Izdajalska politika desničarskih socialistov, ki imajo večino v vodstvu sindikalnih zvez, je kriva, da vlada na lahek način izigrava zahteve ljudskih množic. Dejstva v vse večji meri razgaljajo protinarodno politiko socialističnih vladnih voditeljev in sindikalnih zvez. Avstrijske delovne množice vedno bolj uvidevajo, da se njihovi resnični predstavniki komunisti požrtvovalno zavzemajo za izboljšanje življenjskih pogojev delovnih ljudi.

NASTANEK IN RAZVOJ NAŠEGA KOLENDARJA

1949

Štetje časa predstavlja vsekakor poseben zanimivost. Naš sistem štetja, ki ga uporabljamo v vsakdanjem življenju, se nam zdi brez posebnih problemov, ker smo nanj navajeni in ker pri vsakdanji uporabi ne razmišljamo o njega bistvu. Vendar pa nam koledar postane kaj kmalu bolj kompliciran in težeumljiv, če začnemo razmišljati o tem, zakaj so posamezni meseci različno dolgi, čemu so potrebna prestopna leta, zakaj se vsak mesec začne z drugim dnevom in čemu pridejo nekateri prazniki kot n. pr. Velika noč na različne datume. Še bolj pa nam postane vprašanje štetja časa nejasno, če pomislimo, da v mnogih deželah še danes drugače štejejo in da veljajo celo v eni državi različni koledarji. Ko to razmisljamo, se lahko upravičeno čudimo, da naš sistem štetja časa še ni poenostavljen in da ni v tem oziru še enotnosti med vsemi narodi oz. državami kulturnega sveta. Poenostavljen koledarja in uvedba enotnega štetja časa po vsem svetu, bi vsekakor prihranila mnogo nepotrebnega truda in nespornost, zato upamo, da bo ta ideja kmalu uresničena; vendar pa ves problem le ni tako enostaven in ho treba poprej rešiti več vprašanj.

Kot kriterij za delitev časa na posamezna obdobja nam lahko služi navidezno kroženje sonca po nebesnem svodu, spremembe luninih faz, ki se ponavljajo vsakih 29 — 30 dni, in vrstitev posameznih letnih časov. Eden najstarejših ohranjenih koledarjev je egiptovski koledar, ki je bil odkopan v Egiptu na kraju nekdanje egiptovske prestolnice. Ta koledar obstoji iz večje kosti, ki ima v treh navpičnih vrstah trikrat po deset luknj. To kaže, da so Egiptanci računali čas po trideset-dnevnih mesecih, šteli pa so tako, da so vsak dan poseben klin pritiskali iz luknje v luknjo. Drugi stari kulturni narodi so šteli večnoma po luninih mesecih, katerih je imelo vsako leto dvanaest. Vendar pa je bilo to »lunino leto« za 11 dni krajše kot sončno leto (luna potrebuje za pot okoli zemlje 29 in pol dni, kar da v 12 mesecih 354 dni). Tudi stari Orki so šteli po luninih mesecih ter je njih leto imelo 6 mesecev po 30 dni in 6 mesecev po 29 dni. Da pa so to leto izenačili s kroženjem sonca, so v obdobju 8 let trikrat vstavili v leto po en mesec 30 dni, tako da je vsako leto imelo povprečno 365 in četrt dneva.

Rimljani so enako šteli po luninih mesecih in je prvotno leto štelo 10 različno dolgih mesecev. Kralju Numi pa se pripisuje, da je uvedel dvanaestmesečno leto s 355 dnevi, vsaki dve leti pa so vstavljali po en mesec 22 oz. 23 dni, da so to leto izenačili s sončnim letom odmerjenim z letnimi časi. Vendar pa je tako leto imelo po en dan preveč, ta razlika je seveda s časom narasla (leta 47 pr. Kr. že na 67 dni), tako, da je nastala nuja potreba po reformiranju koledarja, ki ga je izvršil Julij Cezar. Po njem uveden koledar, ki ga v bistvu uporabljamo še danes, se zato imenuje julijanski koledar. Cezar je kot osnovo za štetje časa vzel sončno leto, ki je štelo 365 dni, razdeljenih na dvanaest mesecev današnje dolžine. Vsako četrto leto pa ima en dan več, ki se ga uvrsti v mesec februar tako, da šteje ta takrat 29 dni, celo prestopno leto pa 366 dni. Kljub sicer pravilnim Cezarjevimi računom, pa njegovo leto še ni docela skladno s sončnim letom t. j. z gibanjem zemlje okoli sonca. V 129. letih Cezarjevega koledarja je bil en dan preveč (sončno leto šteje 365, 242 dni, Cezarjevo leto pa 365 oziroma 366 dni povprečno torej 365 in 1/4 dni). Približno v 900 letih se je tako nabralo že 7 dni preveč in ob pomladanskem ekvinokciju leta 1582 je bila pomlad po koledarju glede na lego sonca prekasna za celih 10 dni. Takratni rimski papež Gregorij XIII. je prišel sam proučevati to vprašanje in je izvedel ponovno reformo koledarja ki se po njem imenuje gregorijanski koledar. Tega še danes večinoma uporabljamo po vsem kulturnem svetu. Papež Gregor je obdržal Cezarjevo razdelitev leta na 12 neenakih mesecev s 365 oziroma 366 dnevi vsako četrto leto, prestopno leto. Vendar je pa prestopno leto

po Gregorijanskem koledarju le tisto leto, katerega število je deljivo s štiri, z izjemo let 1700, 1800, 1900 in 2100, ki niso deljiva s številom 400. Tako obsega povprečna dolžina vsakega leta skoro popolnoma enako toliko dni, kot dolžina sončnega leta. Ker znaša razlika šele v 3000 letih komaj en dan. Da se odpravi »zamu-da koledarja«, je bilo skoro v vseh tedanjih kulturnih državah sklenjeno, da sledi 5. oktobru takoj 16. oktober. Niso pa tega sprejele tedanje protestantske dežele (temveč šele v 18. stoletju), niti države s pravoslavno vero, kjer je še do danes ostal v veljavi julijanski koledar, tako da so v teh pokrajinah danes že za 13 dni za nami v štetju časa.

Svoj posebni koledar imajo Židje, ki štejejo od stvarjenja sveta in so za 3671 let pred nami; znano je tudi da pri njih delopust ni nedelja temveč sobota. Tudi mohamedanci štejejo po lastnem sistemu, tako da vlada v deželah z različnimi veroizpovedmi velika zmeda v koledarju. V sami Indiji je poleg uradnega našega ko-

ledarja v veljavi še kakih 17 drugih koledarjev. Indijska vlada ima vsako leto veliko truda in stroškov pri sestavi skupnega koledarja, da spravi v sklad datume vsaj glavnih koledarjev, po katerem se lahko ravna oblastva in uradi. Nemogoče pa je poznati vse načine štetja časa pri številnih azijskih in afriških narodih in plemenih.

Spričo tega je popolnoma jasno, da je z napredkom kulture in znanosti pričelo gibanje za poenostavljenje štetja časa in istočasno izenačenje koledarja po vsem svetu. V ta namen je bila ustanovljena posebna liga za stalni koledar, pa tudi bivša organizacija Društva narodov je pričela pripravljati načrt za reformo koledarja.

Leta 1931 je bila v Ženevi mednarodna konferenca, kateri pa je bilo poslanih nič manj kot 200 predlogov za reformiranje štetja časa. Vse predloge so posebne komisije strokovnjakov proučile in slednjič sta obveljali dva načrta. Po enem načrtu bi se vsako četrletje razdelilo na 13 tednov, tako da bi se menjal en 31-dnevni

mesec z dvema 30-dnevnima. Več navdušenja je bilo za drugi načrt, ki je mnogo bolj enostaven in prikladen, pa se istočasno ne razlikuje bistveno od našega današnjega štetja. Po tem načrtu bi bilo leto razdeljeno na 13 mesecev enakih po 28 dni, ki bi bili razdeljeni v 4 enake tedne. Novi mesec bi se po soncu imenoval Sol in bi ga uvrstili med junij in julij. Leto bi imelo tako 52 tednov in 364 dni; na koncu leta pa bi se dodal še po en dan kot splošen dan počitka, oz. vsako četrto leto po dva dneva, ki bi jih uvrstili lahko tudi med leto kot splošna praznika. Vsekakor bi ta koledar bil nadvse praktičen, kajti vsi meseci bi bili enako dolgi in vsi dnevi tedna bi nadjl vedno na isti dan, tako bi nedelje bile vedno 1., 8., 15. in 22. v mesecu, ponedeljek vedno 9., 16., 23., itd. Poleg enostavnosti računanja bi ta koledar bil tudi docela v skladu s sončnim letom. Razen tega je 28 dnevni mesec tudi najbolj v skladu z naravo kot nam to kaže poleg gibanja lune tudi trajanje nosečnosti pri ljudeh in živalih. (Pri ljudeh traja 10 28 dnevnih mesecev, pri kobilah 12, svinjah 4 mačkah 2 itd.

Oba načrta, zlasti poslednji sta pri državah, katerim sta bila poslana v proučevanje, naletela naugoden odmev in bilo je že sklenjeno, da bo leta 1935 posebno zasedanje, na katerem bodo dokončno sprejeli novi koledar in ga uvedli še leta 1939. Toda težke politične razmere in izbruh vojne so prekrizale te koristne načrte. Ko se sedaj ponovno ureja sožitje med narodi upamo, da bo kmalu prišlo do reforme koledarja, ki bo štetje časa po vsem svetu poenostavila in poenotila.

ANTON INGOLIČ:

DOMA

Inženir Ivan Dorič se je po štiriletnem izgnanstvu vračal domov. Prihajal je iz Srbije. Ni mogel dočakati transporta, prišel je s potrebnimi listine in se napotil sam. Mostovi so bili še porušeni, tračnice razkopane, pogosto je moral prestopati. Vožnja je bila dolga in naporna. Vendar Dorič ni bil nestrpen, ni godrnjal in ne sitnjaril. Če je bilo le malo udobnosti, se je celo zamaknil v prijetne misli.

Končno je vendar konec! Vrača se domov! Od onega dne, ko so ga gestapovci potegnili iz postelje in odnevali v Mari-borske zapore, je minilo toliko težkih tednov in mesecev, minila so dolga štiri leta. Najprej taborišče, potem več kakor tri leta mučnega življenja v majhni srbski vasi pod visokimi planinami. Več kakor tri leta je obdeloval zemljo kot navaden delavec, kosil in oral, mlatil in obiral koruzo, pozimi pa sekal drva, namesto da bi sedel za svojo risalno desko in delal načrte za prostorne in svetle hiše. Da, lahko bi bil tudi v okupirani Srbiji delal načrte, lahko bi stanoval v mestu in prejemal visoko plačo, toda inženir Ivan Dorič si je takoj prvega dne okupacije rekel, da ne bo delal za okupatorje in njihove pomočnike. Teh svojih besed se je dosledno držal vsa štiri leta, čeprav je bilo težko, pogosto tudi nevarno. Takoj po osvoboditvi Srbije pa je odšel v mesto kot inženir in delal načrte za stavbe, ki jih je porušil sovražnik.

Zdaj se vrača v osvobodjeno domovino, vrača se samozavestno. Sai ni umazal svoje narodne časti. Okupatorju ni pomagal s njegovimi številnimi pomočniki ni sodeloval.

Inženir Ivan Dorič je med potjo razmišljal o svojem življenju zadnjih štirih let, zato mu vožnja ni bila naporna in tudi ne dolgočasna, zato ni bil nejevoljen, če je moral včasih ure in ure peš ali s kamionom po razriti cesti. Sai se vendar vrača domov, da prejme zaslužen priznanje za svoje trpljenje, za svoje zadržanje zadnjih let. Kmalu bo videl svojo rojstno vas in legel v hladen smrekov gozd, ki se razprostira onstran potoka. Potem bo šel v mesto k Zori.

Vselej, kadar je prišel v razmišljanju do Zore, je zasenčil njegove misli temen oblak.

Kako je z Zoro? Več kakor leto dni že ni dobil od nje nikakega sporočila. Ali je še vedno v pisarni tistega gradbenega podjetja, kjer je pred vojno delal tudi on in kjer sta se spoznala? Podietje je takoj prve dni prišlo v nemške roke in je ves čas gradilo bunkerje in stražarnice. Zdanja leta je nekajkrat prosil Zoro, naj pusti to službo. A vselej ga je zavrnila, češ da ne more drugam. Zakaj ne more? se je spraševal. Zdaj se je bal, da je morda

že zaznamovana kot okupatorjeva sodelavka. Kaj mu hoče taka zaročenka?

Skrbelo ga je tudi, kako je z domačini. Pred letom, ko je dobil poslednje pismo je bilo še vse dobro. Oče in mati sta bila doma in jima ni bilo mar drugo kakor njuno posestvo, prav tako sestra Anica. Le brata Jožeta so že pred dvema letoma vpoklicali v nemško vojsko. Odšel je na vzhodno fronto, o njem ni glasu. Ali se je do konca boril na nemški strani, ali je že davno padel, ali pa živi v ujetništvu? In kaj je z njegovim najstarejšim bratom Tevžem? Pred letom je bil še doma. Toda zadnje leto so hitlerjevci vladali še z večim terorjem. Morda so ga prisilili v vojsko, morda je prevzel kako funkcijo v domači vasi? Morda se je uklonil tudi oče, morda so vsi po vrsti izdali dom in njega, Ivana, ki jih je učil ljubiti domovino in svobodo, morda...

Z nejasnim čustvom veselja in bojazni je stopil na domači postaji iz vlaka. Prav za prav ni stopil na postaji, ker te sploh ni bilo, od nje je ostal samo kup ruševin. Tudi bližnje hiše so bile porušene.

»Kako je v vasi?« je vprašal prvega znanca.

»Nekaj šip je popokalo, to je vse.«

Znanec, vesel, da ga je srečal mu je začel na dolgo pripovedovati, kako je bilo med okupacijo. Dorič je že hotel vprašati, kako je pri njih doma, toda zbal se je odgovora, zato se je kratko poslovil in nadaljeval pot proti domu. Ob prijetnem jutranjem soncu je naglo stopal med zorečimi pšenicami in želestečimi koruzami. Z njiv in travnikov so ga kmetije glasno in veselo pozdravljali. Njihova ljubeznivost ga je presenečala.

Bliži vasi je srečal soseda. Močno se je postaral, a hodil je odločno, in zadovoljno se je smehljat.

»Si je prišel, smo že mislili, da te ne bo. Potreben boš domu!«

Dorič je vprašal po domačih.

Sosed je pomolčal, potem pa odgovoril počasi, skoraj slovesno: »Vaša hiša je mnogo pretrpela. Mati te težko čaka. Stopi hitro!«

Dorič je šel mimo prvih vaških hiš ne da bi jih videl. Že je stal na domačem dvorišču. Ljubeče je objel rojstno hišo: vse je bilo pred več kot štirimi leti, ko je bil zadnjič doma. Še nekaj korakov in bil je v sprednji sobi.

Za mizo pri oknu je sedela mati. Niti slišala ga ni, ko je vstopil. Bila je zatopljena v časopis. Sin je za trenutek obstal na vratih in nepremično gledal svojo mater; osivela je, poteze v obrazu so postale trše. — Šele čez trenutek se je zganil in stopil proti njej.

»Mati!«

Mati se je dvignila. Ni se mogla takoj zbrati, šele čez čas je snela naočnike in se pogledala proti sinu.

»Ivan!«

Ko se je razjokala na njegovih ramenih, ga je peljala k mizi, ga božala po rokah in mu govorila besede, ki sta jih razumevala samo onadva. Potem se je odtrgala od njega in mu prinesla kruha in vina. Vsa zmedena od sreče ga je vpraševala, kako je potoval, kako je živel, kako je z njegovim zdravjem. Vpraševala je po vsem, dokler ni Ivan pretrgal njenih vprašanj z drhtečim, zadržanim glasom.

»Kje so oče?«

Mati je pogledala skozi okno, v oči ji je lesla senca.

»Ni mu bilo dano« je povedala počasi in težko, »da bi dočkal novih časov. Jeseni so ga pokonali.«

»Oče so umrli?« je vzkliknil Ivan.

»Ubili so jih,« ga je trpko popravila.

»Kdo?«

»Kdo vendar?« je mati vzkliknila začudenoma. »Kdo je ubijal naše ljudi? Nemci!«

»Zakaj?«

Mati je počakala trenutek, potem pa povedala v eni sapi: »Zaradi Jožeta, ki je pobegnil iz nemške vojske in šel v partizane, zaradi Tevža, ki je šel za Jožetom, zaradi Anice, ki je tudi šla v gozdove, zaradi nas vseh, ki smo dajali partizanom streho in hrano. Lani na samo veliko noč so prišli boni. Dvakrat sem ga obiskala v zaporu. Joj, kakšen je bil! Tepli in mučili so ga. A ničesar ni izdal, ko sem prišla tretjič, so dejali, da je umrl. Ubili so ga, ubili!«

»In kje sta Jože in Tevž? Kje je Anica?« je vprašal Ivan s stisnjenim glasom. »Jože je nekje na Dolenjskem. Prejšnji teden je bil doma na dopustu. Povpraševal je po tebi. Materi so zagorele oči. »Da bi ga videl! Oficir je je postal. Novo uniformo ima. Kaj vse je povedal! Dvakrat je bil odlikovan, petkrat ranjen, a še ne mara iz vojske.«

»In Tevž?« je vprašal Ivan še z večjo tesnobo.

»Tudi on se je izkazal vsi so ga imeli radi. Sprva je bil vsak mesec doma, čeprav so mu nastavljali zasedo. Potem pa je odšel s svojo četo proti Trstu. Tam je padel. Ne bo ga več nazaj.«

V sobi je zavladala tišina.

Mati je mislila na svojega najstarejšega sina, njen najmlajši sin pa je iskal samega sebe. Žalost se je v njem mešala z nekim drugim, še ne določenim čustvom.

»Pa Anica?« je čez čas dahnul komaj slišno.

»Dela v mestnem odboru. V nedeljo je govorila na našem mitingu. Bolje je govorila kot domači učitelj, čeprav nima drugega kot štiri razrede ljudske šole. Domov je prišla samo za pol ure. Mnogo dela ima. Hodi od vasi do vasi, organizira, svetuje, pomaga, razlaga. Ne bi je spoznal.«

Ivan je imel samo še eno vprašanje. Stežka ga je stisnil iz sebe.

(Nadaljevanje na 6. strani.)

Piščal tovrnega parnika, ki je vlačil s kamenjem obložene brodove po Kvarneru, je hripavo in trudno zahreščala. Napete mišice težakov so odnehale, upognjeni hrbti so se vzravnavali, dvignjena kladi so padla in obležala na gramožu, lopate so zazvenele in obtičale, kamor so bile zasajene.

Poldne.

Kamnariji so segli za mahadrave, odpete srajce, potegnili izza njih velike rute in si brisali potna čela, potem se pa razprhnili brez besede po nasipu skal, kamenja in gramoza. Vsak je poizkal v senčeni špranji pred soncem skrito kosilo, razvezal culico in se lotil borne jedi. Izmed sivih skal so se svetile v soncu mirne, rjav ožgane lise — koščena telesa kamnarjev.

Le eden ni šel med brate.

Po nasipu je zdrsnil do plivajočega morja, odvezal čoln, prijel za veslo in prebrodil nekaj sto metrov širok zaliv, ki je ločil nasip od obale. Na njej je poiskal štrlečo skalo pritiskal k bregu, ovil okrog skale verigo in s težkim korakom stopil iz čolna.

Vzravnaval je upognjena pleča pogledal po gladki poti, z roko zaslonil osivele obrvi in se zopet ozrl v daljavo.

»Ni je! Zakaj je ni! Pa sem še med vrati zjutraj naročal, naj ne mudi.«

Še enkrat se je ozrl. Pri tem je iztegnil vrat, da se je napela zmrdana koža na njem. »Ni je!«

Dvignjena roka je omahnila ob telesu kakor težko orodje. Kamnar je legel in ni pogledal, kam. Vznak je legel na vlažno sipo; ob desni in levi skala — on na sredi, živa skala.

Od potu prepojeni klobuk si je pomaknil na oči, prekrizal roke in nastavljal rjave prsi poldanskemu soncu.

Iz parka so zadoneli zvoki godbe, spočetka glasno, potem pa čedalje tiše in tiše.

Njegova ušesa, vajena škripajočega dleta, škrtanja lopat, stokanja navorov in ropotanja žerjavovih verig, ki so kakor velikanska pošast grabile skale z brodov, jih dvigale in spuščale v morje — so se zveselila glasov, ki so pljusknili na belih penah do njegovih nog.

Toda samo za trenutek. Sladkost je bila kakor cukrena skorjica, pod katero je grenčica.

Brazde na njegovem licu so se poglobile, koža — kakor usnje — se je zgubala. Spodnja ustnica je stisnila brke, ki so se v skritem gnevu pobesile.

»To je vaša muzika, presiti!«

Kamnar se je stresel in sunil z nogo proti morju.

»Ne maram je, sovražim jo, ker se nam roga, ker je sladka kakor hinavec. — Le imejte jo sami in nikar ne zastrupijajte z njo našega morja. — Našega?«

Spodnja ustnica mu je še tesneje stisnila brke.

»Našega? Vam ga zasipljemo, da dobite novega prostora, kjer boste zapravljali v blesku in sijaju — milijone!«

Zopet je vztrepotalo koščeno telo.

»Da bi dočakal dan, ko se vaša sitost nasiti do vrhunca in naša lakota izprazni

do dna! Da bi dočakal tisti prazniški dan — vesoljne sodbe!«

Kamnarijeve roke so se razklenile in zdrknile ob telesu. Prsti so se skrivilili kakor kremplji in se zagreblili v mokro sipo in blato, grebli in stiskali, gnetli in tlačili, da so gibale in valovale mišice na golih lahteh.

»Ate, na je!«

Droben glas je poklical kamnarja.

Njegova roka je obstala, v dlani je tičalo, kakor krogla zgneteno blato.

»Spiš, ate?«

Črnooka deklica zapečena v lice kakor ržen kruh je postavila k njemu cajnico in mu dvignila klobuk.

»Spiš?«

Kamnar je odprl oči, spodnja ustnica je iznutila brke, prsi so se mu dvignile. Iz njih je hotela jezna beseda, pa ni prišla. Ko je zagledal oči svojega otroka, so splahnele brazde na njegovem obrazu, oprl se je na komolca, zalučil blatno kroglo, ki jo je tiščal v roki, proti parku, pa je padla v morje, ki se je skalilo v drobnem vrtincu krog nje.

»Nate!« je izpregovoril še ves zamotan v misli.

Deklica se je ozrla na blatno kepo in pogledala očeta.

»Kaj si vrgel? Komu?«

Oče je pogledal otroku v oči in se že hotel zlagati. Pa se ni, ker se ni mogel in si ni upal tem jasnim očem.

»Bombo!«

»Kaj je bomba? ate?«

Kamnar je vzel lonec jedi med kolena. »Ne veš. Barica, kaj je bomba?«

»Povej, ker ne vem!«

Kamnar je gledal in premišljal, oprl se je na koleno, postavil žlico pokonci in hotel odgovoriti.

»Veš, bomba je ... Počakaj!«

Spet je zajel in spet razmišljal.

»Bomba je nekaj posebnega.«

Še je drsal po loncu in iskal besede.

»Bomba je poslednja sodba lačnih revežev zoper presite ljudi.«

»Kaj se to pravi, ate?«

Kamnar je zajemal že iz dna in molčal. Ko je zajel zadnjič, je spustil žlico v lonec, ga del v cajnico in se obrnil k otroku. Dvignil je Barico in si jo posadil na kolena.

»Ne veš, kaj se to pravi, Barica?«

»Ne vem!«

»Tudi jaz nisem vedel, ko sem sedel mojemu očetu takole na kolenih, kot ti sedaj meni. Danes šele vem, ko sem star in siv. Ko boš velika, boš tudi ti vedela. Sedaj pa mi povej, kje si se mudila s kosilom! Kako sem naročil davi?«

Oče je privzdignil obrvi, Barica je zarleda.

KAMNAR

FRANC S. FINŽGAR

»Si hud, ate?«

»Kako sem naročil davi?« je ponovil oče in dvignil obrvi še više.

»Če ne boš hud?«

Barica se ga je oklenila krog vratu.

»Povej po pravici!«

Težko je bilo očetu, ko je te tople otroške ročice rahlo odvijal od vratu.

»Nobene laži, otrok!«

Oče še ni povsile dvignjenih obrvi.

»Ne bom, ata.« Glas se je Barici tresel.

»Vidiš, tamle pri morju, pred parkom, stoji ženska in ima zvrhan koš hlebkov. Tako so lepi! Bonbončki ne morejo biti boljši. Tam sem obstala in sem mislila, ko bi imela groš. Veš, potem so prišle iz parka gosposke punčke in gospe z njimi. In so kupile vse so kupile punčkam hlebčke. A niso jih jedle — sem mislila, da jih bodo, pa jih niso; veš, ate, k morju so tekle, jih drobile in metale v vodo — ribam. To je greh, kajne? Mama pravi, da je greh, če se skorjica vrže na tla in pohodi. Te pa kar cele hlebčke mečejo v morje.«

Kamnariji so se zganile ustnice; na robu mu je bila beseda, da jo izpregovoril otroku: Vidiš, za take bi bila sodba...

Pa mu ni zdrsnila izpod brkov.

»Tam si se torej zamudila?«

»Tam! Res, samo pri teh hlebkkih.«

»In bi ga resnično rada?«

Barica je pogledala očeta in se z rokami tesno oklenila njegove glave: »Kako rada!«

»Kupiš si ga! Čaj!«

Kamnar je otipal vozec v rutu, ki jo je nosil za vratom, ga odvezal in poiskal v njem groš.

»Na, Barica! Toda Ivici tudi poneseš nekaj hlebkov!«

»Tudi, tudi!«

Otrok je zdrsnil očetu s kolen pospravil v cajnico prtič s katerim je bila zakrita južina, stisnil groš v pest in se ravnal po hlebkem.

Tudi oče je vstal.

Takrat se je ob morju prikazal bel voziček v njem blede deklica, ob deklici dve služabnici, pokašljajoča gospa in gospod — zamišljen in žalosten.

»Viš, kakšen voziček ima ta punčka!«

Barica je pokazala na gosposko deklico. Kamnar se je ozrl na bolno gospodo. Barica pa je že prestavila nogo na skali, da zbeži za belim hlebkem.

»Počakaj!« je nenadoma zaklical oče Barici.

Njegova roka je segla po vozlu, ga odmotala in poiskala še dva groša.

»Na, Barica, še dva hlebčka kupi: mami, Ivici in sebi! Vsakemu svoj hlebček!«

Hčerki je zastala dvignjena noga na

skali. Obstrmela je kakor pred čudežem iz pravljice.

»Za vse tri, ate?«

»Za vse! Pogledj tja!« Pokazal je na blede bogastvo.

Barica se ni ozrla za prstom segla je po denarju in od veselja zarleda.

»Otrok, tvoj oče je bogat in ti — njegova hči — si bogata!«

Očetove težke roke so segle po otroku in si ga pritiskale na razpaljene prsi.

Trikrat je poljubilo dete očeta...

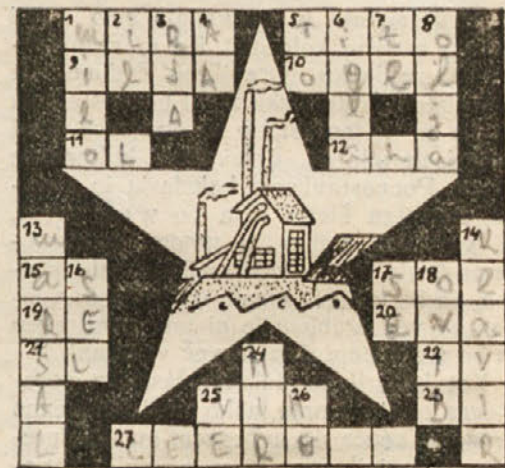
In oče je pil s teh od zdravja kipečih otrokovih ustnic slast svojega bogastva. Barica je stisnila groške v pest, še ozrla se ni več na dragoceni voziček, popela se je bosonoga po skalah in tekla, da je vihralo sirotno krilce.

Kamnar je gledal za njo, dokler se ni potopila v množici. Še enkrat se je ozrl na bolni voziček — a njegovo srce je utripalo od prešerne radosti.

Nato se je oprl v veslo, piščal je zahripala, v skalah so oživele rjave lise, v parku je obmolnila godba.

Izpod kamnarjevega dleta so pa zasršale iskre kakor vesele misli.

ZA BISTRE GLAVICE

Križanka »Zvezda«

Vodoravno: 1 žensko ime; 5 voditelj jugoslovanskih narodov; 9 ime Leninevega očeta; 10 kjer se stekajo trije robovi; 11 stara slovanska pijača; 12 žensko ime; 15 igralna karta; 17 začimba; 19 latinsko ime note; 20 žensko ime; 21 vpiši »š!«; 22 žensko ime (drugi sklon množine); 23 pomožni glagol; 25 sredstvo za umivanje posode; 27 kontinent.

Navpično: 1 sredstvo za umivanje; 2 italijanski spolnik; 3 se prime žezeta; 4 dva enaka samoglasnika; 5 kazalni zaimek; 6 sredstvo za šivanje; 7 kazalni zaimek; 8 začimba (množina); 13 najvišji vojaški naziv v Jugoslaviji; 14 glasbilo; 15 odposlanec; 17 osebno povratni zaimek; 18 mesto ob Črnem morju v ZSSR (množina); 24 zanj se bori demokratični svet; 25 osebni zaimek (ženski spol — množina); 26 osebni zaimek.

Rešitve pošljite na uredništvo Slovenskega vestnika, Celovec (Klagenfurt) I, Schließbach 272.

Za tri najboljše rešitve imamo pripravljene nagrade.

PREŽIHOV VORANC:

NAŠI MEJNIKI

To je povzročilo veliko razburjenje pri esesovcih. Najprej so vsi okameneli, ker so pričakovali, da bodo ta hip začigljale strojnice iz gozda. Ker se to ni zgodilo, so pobesneli. Vpili so na obsojence in jih suvali s nogami in z rokami, kamor so dosegli. Pri tem so pozabili, kak hrup delajo.

Razsajal je tudi tisti, ki je nosil fotoografski aparat, in tisti, ki je bil še najbolj usmiljen. Šele ko so se ugnali se je spomnil komandant:

»Ne uganjajte hudiča, da nas ne slišijo banditi.«

Pospešili so korake proti sedlu. Prvi vzdih, ki je prišel iz obsojencevih prsi, je bil za posledico, da so se kmalu nato pet drugemu obsojencu razširile prsi in je glasno zarjul v sneženo jutro. Ta vzdih je na esesovce čisto drugače vplival kakor prvi. Niso se zagnali na obsojence, ampak so jih začeli zlepa ogovarjati.

»Kaj pa kličete vraga,« je prvi začel komandant. »Saj vam vse skupaj nič ne pomaga. Kar je, to je. Saj niste kakor otroci.«

In surovež, ki ga je bilo tako strah, da je skoraj šklepetal z zobmi je dejal:

Ce mislite, da boste koga priklicali, se morate, svine. Preden bi utegnil kdo priti,

vas vse postrelimo. To vam rečem jaz.«

Tisti usmiljeni jim je venomer ponavljal:

»Saj je vseeno, saj je vseeno. Saj niste otroci. Danes vi, jutri mi...«

»Kaj pa čvekaš?« ga je zabodeno premeril esesovec s fotoografskim aparatom, obenem je iskal z očmi, kje bi našel kako kritje.

»Kam nas ženete?« vpraša zdajci mlad partizan, ki je korakal nekako spredej, tjavdan. Ta glas je tako čudno vplival na stražo, da so se vsi prestrašeno spogledali in šele čez nekaj časa je eden odgovoril:

»Boste že videli, počakajte malo.«

»Dalje, dalje!« je nervozno vzdobujal komandant in se poganjal naprej. Medtem so prišli na vrh sedla. Takoj pod njim na drugi strani je bila Sveta Neža. Obsojenci so se gledali s čudnimi pogledi. Morilec pa se je ob pogledu na to skrito mesto še bolj stisnilo srce.

Morilci, ki so hodili pred obsojenci, so se s tako naglico spustili po bregu navzdol, da so jih obsojenci komaj dohajali. Ko so jih naposled privlekli do cerkve, so bili partizani že čisto izčrpani. Dva ali trije so se dobesedno zgrudili za cerkve-

ni zid. Morilci so napravili velik polkrog za cerkvi na južni strani, kjer je bil naslikan sveti Krištof, potem so začeli pripravljati eksekucijo.

Najprej so obsojence sneli z dolge verige, potem so jih hoteli najprej postaviti k jagnjedom in lipi, tako da bi streljali po bregu. Ker so bila drevesa predebela za verige in vrvi, ki so jih imeli s seboj, so se premislili in so jih postavili za cerkveni zid. Tam jih pa zopet niso imeli kam privezati, ker v zidu ni bilo pritrjenih kavlejev kakor bi morali biti, kar je komandantu eksekucije bilo obljubljeno. Patrulja, ki je šla pripravljat teren, kratkoma ni izvršila svoje naloge in zdaj so morilci stali tu tako rekoč golih rok.

Komandant je bil ves pokrit z znojem, ker ni vedel, kaj naj počne, in ga je bilo tudi vedno bolj strah, zdaj še huje kakor med potoma, kajti samotni kraj je porazno učinkovalo nanj in na ostale morilce. V odnosu do obsojencev pa so jim srca zledenela in do njih niso imeli nobenih občutkov več, razen sovraštva, ki se je večalo zaradi lastne negotovosti. Najhuje je bilo to, da ni bilo nikjer patrolje, ki je šla dan prej pripravljat teren. Ker ni bilo nič pripravljenega, je bilo jasno, da ni prišla do cerkve.

Komandantu se je skoraj bledlo. Najraje bi bil pobegnil nazaj v trg, toda tega ni hotel storiti zaradi obsojencev. Dobil je povelje, da mora obsodbo izvršiti. Gledal je zbegano okrog sebe. Nesreča je hotela, da je zagledal blizu hiše v bregu nad

cerkviyo nekega moškega, ki je izza ogla opazoval, kaj se godi pri cerkvi. Takoj je zgrabil za puško in besno ustrelil proti človeku, ki je takoj izginil za hišo.

»Svinjski pes!« je divje zaklel.

Morilsko moštvo je medtem postavljalo obsojence k zidu. Ponovno so jih povezali med seboj z dolgo verigo in dva esesovca sta držala nategnjene konce verige v rokah in pritiskala skupino k zidu.

»Če kdo skuša pobegniti, ga takoj ubijem,« je zakričal neki morilec proti skupini, ki je nepremično stala ob zidu.

Obsojenci se niso premaknili. S srepljimi pogledi so strmeli proti komandantu, ki se je sukal nekaj korakov pred bregom in začel postavljati peleton. Najstarejši partizan, ki je imel pod nosom dolge brke, katere mu v zaporu niso obrili, si je pri tem mislil: Da bi bilo le kmalu konec. Mlad partizan z lepim licem, je vztrajno škilil proti gozdu nad hišo in si mislil: Mogoče pa le še udarijo zadnji trenutek. Dva trije partizani niso mislili nič, in so gledali predse, ko da bi ne razumeli, kaj se godi okoli njih. Nekateri so imeli soize v očeh, ker so nehoti mislili na svoje in druge take stvari. Drugi so mirno čakali konec, ker so bili že do krvi izmučeni in jim je bilo vseeno.

Naposled je devet morilcev zavzelo mesta za streljanje. Tista dva, ki sta držala dolgo verigo na koncih, sta kategnila. Ker je bil tisti na levi strani močnejši od onega na desni strani, so vsi obsojenci iztegnili roke proti levi strani (Dalje)

DOMA

(Nadaljevanje s 3. strani)

»In Zora? Zora iz mesta?«

Mati je govorila dalje o Anici, kakor da je preslišala sinovo vprašanje. Ivan ga je moral ponoviti.

»Ali je bila do konca v nemški službi?« je še dodal.

»Saj ni bila v nemški službi,« ga je mati zavrnila.

»Zora je bila od začetka do konca v naši službi. Prenašala je pošto in sporočala našim vse, kar je izvedela v pisarni in mestu, izročala našim načrte bunkarjev in stražaric ter vezala mesto z našimi v gozdovih. Službo je zapustila, ko so jo poklicali v gozd.«

»In kje je sedaj?«

Spet nekaj trenutkov molka.

»Nič ne ve ničesar o njej,« je mati slednjič povedala. »Ujeli so jo. Mesec dni pred koncem. Morda živi, morda tudi ne.

Če je živa bo prišla. Anica ti bo povedala, kaj je napravila za našo vojsko. Hrabro dekle.«

Mati je poiskala sinovo roko, ki je ležala brez moči na mizi. Položila je nanjo svojo zgarano toda toplo dlan.

»Mnogi, ki so bili proglašeni za mrtve se vračajo. Če je ne bo, boš moral preboleti. V tej strašni vojni je vsakdo moral nekaj dati, mnogi smo dali najdražje, kar smo imeli. Ne pozabi tega, Ivan!«

Inženir Ivan Dorič je molčal. Ne samo zaradi žalosti za očetom, bratom in nevosto, marveč tudi zaradi sebe, ki se je vračal kot junak v domovino, zdaj pa je spoznal, kako beden in majhen se je vrnil.

Z resnimi, skoraj strogimi besedami je mati prekinila molk.

»Ivan, kaj pa si ti storil, da smo spet svobodni?«

Sin se je zdrznil.

Vse dotlej je bil prepričan, da je s svojo pasivnostjo napram okupatorju in njegovim hlapcem doprinesel svoj delež k osvoboditvi, šele ta trenutek je spoznal, da v resnici ni ničesar storil. Medtem ko sta se njegova dva brata borila z orožjem v roki, ko je celo Anica odšla v gozdove in sta oče in mati podpirala partizane, Zora pa je vršila nevarno obveščevalno službo, je on — mlad zdrav in sam — tam na poljih okupirane Srbije mlatil tisto pšenico, po katero so prišli Nemci in četniki, podiral drva, s katerimi so se gredli Nemci, skrbel za živino, ki so jo krali četniki. Je bilo junaštvo ostati nepoznan na vasi in ob dobri hrani opravljati kmečka opravila? Ali ni v resnici služil okupatorju in njegovim hlapcem?

»Kje si se pa ti boril?« je mati znova vprašala. »Ali si ostal do konca v vasi?«

»Do konca, je sin odgovoril pretrgano. »Kugače ni bilo mogoče. Partizani so bili daleč.«

Ob vprašujočem materinem pogledu pa mu je zastala beseda v grlu. Trudoma je našel besede, s katerimi je skušal mater naslikati, kako težko, nevarno, da, nemogoče je bilo v njegovem kraju delo za partizane. Toda čim dalje je govoril, tembolj je čutil, kako jalovi so njegovi izgovori. Z vso jasnostjo se je zavedal, da ni ničesar storil, ker ni imel poguma, ker je bil bojazljivec in pravičivec. A kako je pred vojno govoril o domovini in svobodi. Denarči niso o tem nikoli govorili, zdaj, ko sta bili domovina in svoboda v največji nevarnosti, pa so pustili vse in šli v Ljubljano.

Spet je obmolnil. Čemu bi govoril dalje? Saj razočaranje, ki je leglo v materin pogled, ne more pregnati nobena njegova beseda. Bil je njen najljubši sin, nanj je bila najbolj ponosna. Odslej pa bo njegovo ime poslednje, ki bo prešlo na njegove usnice.

Med mater in sinom je legel dolg, težak molk.

SREČNO NOVO LETO ŽELIJO

Srečno in zdravo Novo leto želimo vsem sorodnikom in prijateljem, posebno pa Zavrnikovemu dedu	STANKO SRIENC trgovina, trafika in gostilna Žvabek	Družina FRANC PROSENC, posestnik Letina — Šmilhel	Želim vsem sorodnikom in znan- cem, posebno pa mami in bratu ve- selo in srečno Novo leto 1949
URŠIČEVI v Ljubljani	KROPIVNIK BLAŽ, lesni trgovec Borovlje	PLEŠNIK KRISTL Škofji dvor pri Celovcu	DOVJAK PETER T S Š Ljubljana
Vsem koroškim Slovincem želijo veselo Novo leto	HAJNŠEK JOSIP, uradnik pivovarne Beljak	DRUŽINA BAUER Tresna ves	Vsem tovarišem — Slovincem, ki so bili v zunanji komandi KZ-tabo- rišča Dachau — v Friedrichshafen-u ob Bodensee-u — in so v taborišču skupno z nama obhajali Silvestrovo 1943. leta, želiva prav srečno Novo leto JOŽE STRAUSS in GABRIJEL PIBAL — PETER Celovec
koroški slovenski mladinci na knjigovodskem tečaju v Ptuj	Veselo Novo leto želi vsem bral- cem Slovenskega vestnika TINCA ORAŽE L. č. v LR Sloveniji	DRUŽINA HAJNŠEK Podhom — Dobrla ves	
KMEČKO - GOSPODARSKA ZADRUGA v Št. Jakobu v Rožu	Rodbinama Gorše in Vidervol, že- limo veselo in srečno Novo leto Ivanka, Ivan in Jože Komar	TEVŽE KOMPOŠ Hodiše	DRUŽINA KUNČIČ Dravlje pri Št. Jakobu v Rožu
Srečno Novo leto želimo vsem ko- roškim Slovincem	Želim vsem sorodnikom in znan- cem, posebno pa mami, atku, brato- ma in sestram prav veselo in srečno Novo leto 1949	Moji zaročenki Nori, sinčku, očetu in mami, Lizi, Riji želim srečno No- vo leto. Isto želim tudi vsem mojim prijateljem in znancom	Srečno Novo leto želi vsem svojim prijateljem in znancom
KOROŠICE iz kmetijske šole Žavnek pri Braslovčah	URŠIČ JANKO T S Š. Ljubljana	LOJZE PREZELJ	DRUŽINA VALENTIN PICEJ gostilna pri Voglu Št. Primož
Svoji predragi mamici, sestri sva- ku in nečakoma, Frančku in Zalki ter vsej Mikijevi družini v Lobniku pri Železni Kapli in v Hüttenbergu želim srečnejše Novo leto 1949	Družinam Valentinu Müllerju iz Bač ob jezeru ter Ivanu Müllerju iz Brnce, ostalim sorodnikom, in vsem znancom in dragim rojakom želi srečno Novo leto	Veselo in srečno Novo leto želi vsem koroškim Slovincem ter mno- go uspehov v borbi za dokončno osvoboditev	Srečno in veselo Novo leto želi vsemu slovenskemu ljudstvu družina
FRANCE PERČ, profesor na XII. gimnaziji v Št. Vidu nad Ljubljano	DRUŽINA LOJZE MÜLLERJA iz Domžal pri Ljubljani	JANEZ OŠEP posestnik pd. Murovt Vovbrske gore	CELESTIN MELHIOR, tesar v Vovbrah
Srečno Novo leto želiva vsem dragim sorodnikom, prijateljem in znancom, na katere tolikokrat misli- mo v neutešenem hrepenenju po Ko- roški!	Družini Novak, Obirsko pri Žele- zni Kapli: Veselo in blagoslovljeno Novo leto 1949 Vam vsem in tetki, prav tako vsem obirskim fantom in dečvam ter vsem rojakom v domo- vinl, želi	Vsem dragim rojakom na sveti, slovenski Koroški zemlji želim, da bi v Novem letu 1949 oznanil gospo- svetski zvon veličastno pesem zdru- žitve in veselega svidenja z nami.	Srečno in svobodnejše Novo leto želi Pokrajinskemu odboru OF, Po- krajinskemu odboru Zveze mladine, Slovenski prosvetni zvezi, Zvezi ko- roških zadrug in vsem bralcem Slo- venskega vestnika
DR. LJUBO in HANCA DRNOVŠEK Ljubljana	URŠKA NOVAK Podvelka	DR. ALOJZ RANT, pravnik Škofja loka — Reteče	Anica Krajner
Pokrajinskemu odboru OF, Slo- venski prosvetni zvezi, Zvezi mla- dine za Slovensko Koroško, Zvezi ko- roških zadrug, Kmečki zvezi za Slo- vensko Koroško, uredništvu in upra- vi Slovenskega vestnika ter vsem bralcem Slovenskega vestnika želi- jo srečno Novo leto 1949	Veselo in srečno Novo leto 1949 želim najiskrenejše svojim sorodni- kom iz mojega rojstnega kraja Žu- žalče — Brnca, kakor tudi svojim so- delavcem iz leta 1920 iz Loge vesi, Škofič in Št. Ilja, ki se jih toplo spo- minjam.	Slovenskemu vestniku ter vsem svojim znancom, tovarišem in tova- rišicam želi veselo in srečno Novo leto	Ker avstrijska pošta ne dostavlja odnosno mi vrača mojo pošto na svoje na Koroškem, sporočam po tej poti svojemu bratu in njegovi družini ter vsem znancom in prija- teljem v Ločah ob Baškem jezeru svoja in svoje družine iskrena vo- ščila za srečnejše Novo leto
tri sestre Smrtnikove začasno v Sloveniji	ANTON BRANDNER Maribor, Vrtna ulica 11	LONCA BENDE roj. SRIENC iz Blata sedaj na Madžarskem	ČERNUT JANKO Ljubljana
		V novem letu naj za vse koroške Slovence napoči dan, ko bodo zdru- ženi z vsem slovenskim narodom v skupni domovini.	